

(רשב"א) או משום שאינו בגד של קודש (מרומי שדה). בשיטת הרמב"ם נחלקו מפרשיו: יש אומרים שדעתו כרש"י (כסף משנה ועוד), ויש אומרים שדעתו כראב"ד, שאין איסור ייתור בגדים שלא במקום בגדים (רשב"א). מכל מקום, נראה שלדעתו יש בכך עניין של חציצה (למרות שבפועל הבגד אינו בין בשרו לבגדי הכהונה או בין ידו למזרק!), ודנו האחרונים בהשלכות מהגדרה מחודשת זו.

הנחת תפילין של ראש מותרת לכהנים, ואין בכך משום ייתור בגדים, מכמה טעמים: התפילין אינם בגד (רש"י); הם אינם במקום בגדים (רשב"א); שיעורם קטן, ואינם חשובים כבגד חשוב (רשב"א); הם אינם הקדש (מרומי שדה). בגמ' הוזכר טעם נוסף, שהתפילין הם מצוה, אבל למסקנת הגמ' טעם זה אינו מספיק.

מדיון זה ניתן ללמוד גם על שאלה שעשויה להתעורר בימינו: האם מותר לכהן לעבוד במקדש כשהוא מרכיב משקפיים, או עדשות מגע? על פי כל הטעמים הנ"ל – הדבר מותר.

ג. טעם נוסף כתב הרשב"א: רוחב התפילין אצבעיים בלבד (עיין תוס' מנחות לה, א ד"ה שין), פחות משיעור ג' אצבעות. וגם למי שהחמיר בצלצול קטן, מפני חשיבותו, התפילין פחות חשובות בתורת בגד, כי חובה להסירן בשינה או בבית הכסא, והאדם אינו מבטלן במקומן בקביעות¹⁵.

ד. במרומי שדה (יח, א) נימק זאת בכך שהתפילין אינם הקדש, ודין ייתור בגדים נאמר, לדעתו, בבגדי קודש בלבד (ראה לעיל מערכה כו).

סיכום

על פי לישנא קמא בסוגיה נחלקו אמוראים האם איסור ייתור בגדים נאמר גם שלא במקום בגדים, כגון על כף היד. על פי לישנא בתרא, לפירוש רש"י, הכל מודים לאיסור זה, ונחלקו רק בשיעורו, האם בגד חשוב וקטן מג' אצבעות על ג' אצבעות אף הוא נאסר. שיטת הראב"ד, שעל פי לישנא בתרא מותר לכרוך בגד על אצבעו של הכהן (כשארין בכך חציצה בינו לבין המזרק), משום שאין זה מקום בגדים

מערכה לב. חציצה בין יד הכהן לבין הכלי שבו הוא עובד (יט, א)

דין זה נאמר גם בבביתא (להלן כד, א): "תנא דבי רבי ישמעאל: הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים, מה כלי שרת – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת, אף רצפה – לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה". ופירש רש"י (ד"ה לא יהא) שהכוונה שלא יחוצץ דבר בין הכהן למזרק בשעת הקבלה. אך תוס' (ד"ה הואיל) פירשו ש"כלי שרת" האמורים שם הם בגדי הכהונה⁴.

במשנה לא נאמר דין זה במפורש, אבל הוא משתמע מן המשנה בערובין (קב, ב): "מחזירין רטייה במקדש". הגמ' בביצה (יא, ב) מסבירה שההיתר להחזיר את הרטייה נועד לאפשר לכהן להסיר אותה מתחילה לצורך העבודה ("התירו סופן משום תחילתן"), ופירש רש"י שמדובר על רטייה בידו, והוא מסיר אותה כדי שלא תחוצץ בינו לבין העבודה⁵.

לא נתפרש בגמ' ובמדרשי חז"ל מהו המקור לאיסור החציצה בין יד הכהן לכלי. רש"י (ד"ה ותיפוק לי ולהלן כד, א) מביא מקור לכך מהפסוק "ולקח הכהן" (ויקרא ד, ה), "שתהא קבלה בעצמו של כהן", ונראה שכוונתו שהמילה

בסוגיה מופיע הדין שאסור שתהיה חציצה בין יד הכהן לבין הכלי שהוא עובד בו. יש לברר את מקור הדין והיקפו, על אלו עבודות נאמר, ומה נחשב חציצה.

מקור הדין

בגמ' נאמר בפשטות שאסור שתהיה חציצה בין יד הכהן לבין עבודתו. הגמ' מקשה על דברי ר' יוחנן, המתיר לכרוך בגד שלא במקום בגדים – "ותיפוק ליה משום חציצה!", ומתרצת: "בשמאל, אי נמי שלא במקום עבודה", כלומר, בחלק מהיד שאינו עושה את העבודה, כגון גב ידו¹. מקושייה זו משתמע גם שהחציצה פוסלת, שאם לא כן, היה אפשר לפרש שר' יוחנן לא בא להתיר לכתחילה להוסיף בגד, אלא רק לומר שתוספת זו אינה מעכבת². כך גם פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש ה, יז), שחציצה זו פוסלת את העבודה.

איסור החציצה בשעת הקבלה מוזכר גם ביומא (נח, א): "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: הניח מזרק בתוך מזרק וקבל בו את הדם – מהו? מין במינו חוצץ או אינו חוצץ?"³.

15. ברור שבבגד בשיעור ג' אצבעות אין חילוק בזה, והרי מפורש שהשובש שני אבנטים עבודתו פסולה, אף על פי שגם בגדי כהונה אינם בשימוש בשעת שינה, והאבנט שהוא כלאים גם אינו משמש אלא בשעת העבודה (עיין יומא סט, א, ובהרחבה בשערי היכל למסכת יומא, מערכה קע"א). נראה, אם כן, שרק בבגד קטן חידש הרשב"א שחשיבותו תלויה גם בקביעותו. ומכל מקום קשה: וכי צלצול שעל אצבעו דרכו לבטלו לעולם? הרי לא הניחו אלא משום המכה שבאצבעו!

1. רש"י. אין לפרש "שלא במקום עבודה" שההיתר הוא רק כשאינו עובד, שהרי כשאינו עובד אין כל איסור בייתור בגדים.

2. עמדו על כך באנצ'י תלמודית ערך חציצה ציון 692.

3. עניין החציצה הוזכר גם במעשהו של יששכר איש כפר ברקאי (פסחים נז, א), על פי אחד הפירושים בו, ראה במערכה הקודמת, הערה 4.

4. על דעת הרמב"ם בנקודה זו עיין בפירושו לזבחים ב, א ובהל' ביאת המקדש ה, יז ובר"י קורקוס.

5. אם כן, ניתן לפרש שמדובר ברטייה בין גופו לבגדי הכהונה, כדברי הברייתא לעיל יח, א: "או שהיתה רטייה על מכת בשרו תחת בגדו".

תולה את החציצה בדין כהונה, ומכיוון שהקטרה טעונה כהן – הרי שחציצה פוסלת בה. למרות זאת, מותר להקטיר באמצעות כלי שרת, מכיוון ש"לקיחה על ידי דבר אחר – שמה לקיחה" (סוכה לז, א).

כהן מקטיר אימוזין על גבי המזבח, באמצעות כלי שרת. נחלקו אחרונים האם יש איסור חציצה בין גוף הכהן לבין העבודה בשעת הקטרה. מכל מקום, הכל מודים שהקטרה באמצעות כלי שרת כשרה.

שיעור הדבר החוצץ

הסוגיה עוסקת בהרחבה בגדרי ייתור בגדים וחציצה, ובמערכה הקודמת נדונו הפירושים השונים ללישנא בתרא בסוגיה. נזכיר בקצרה את תמצית הדברים הנוגעים לחציצה.

במשנה בערובין נאמר שמותר לכהן לכרוך גמי על פצע שבאצבעו, ונחלקו אמוראים האם מותר לכרוך גם צלצול קטן: ר' יהודה בריה דר' חייא אוסר, ור' יוחנן מתיר. על פי לישנא קמא המחלוקת עוסקת בהלכות ייתור בגדים, והכל מודים שיש בכך איסור חציצה, וכפי שהגמ' שואלת: "ותיפוק ליה משום חציצה!", ומתרצת: "בשמאל, אי נמי שלא במקום עבודה".

בלישנא בתרא נאמר שנחלקו האם צלצול "חוצץ", ופירש רש"י שהכוונה לייתור בגדים, ואילו הראב"ד (הל' כלי המקדש יט) פירש שהמחלוקת על חציצה ממש. כמו כן נחלקו בפירוש דברי רבא: "במקום בגדים – אפילו נימא אחת חוצצת; שלא במקום בגדים, שלוש על שלוש – חוצצות, פחות מכאן – אינן חוצצות". לדעת רש"י אף כאן הכוונה לייתור בגדים, ואילו חציצה בין ידו לכלי פוסלת אף בנימא אחת, כמו חציצה בין גופו לבגדו. ואילו לדעת הראב"ד הדברים כפשוטם, שפחות משלוש על שלוש אינו

"הכהן" מוכיחה שהלקיחה נעשית על ידי גוף הכהן ממש. במקומות אחרים מסביר רש"י, ש"ולקח הכהן" משמעו שיעשה זאת בעצמו ולא על ידי אחרים, וכשיש חציצה הרי זה כאילו לא הוא העושה את הפעולה.⁷

העבודות שבהן נוהג איסור חציצה

בגמ' ביומא הנ"ל הוזכר איסור זה לגבי קבלת הדם, וכך מפרש רש"י כאן ולהלן כד, א, שדין החציצה נאמר בקבלה, והדבר מובן לאור הדרשה שכתב רש"י מ"ולקח הכהן"⁸. ברם, מהמשא ומתן בגמ' ביומא שם (על המשנה "נתן את המלא בריקן", על הובלת דם הפר והשעיר למזבח הזהב) מתברר, שאיסור זה נאמר גם על הולכת הדם. יתירה מזו: מן הברייתא הנ"ל, המשווה בין חציצה ברצפה לבין חציצה בכלי, משתמע שדין זה נוהג בכל עבודות המקדש, כשם שבכולן נוהג דין החציצה בין הכהן לרצפה. וכך לשון הרמב"ם (הל' ביאת המקדש ה, יז): "כל העוסק בעבודה מעבודות המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה... וכן אם היה חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו – פסל". הדבר מובן יותר על פי דרך הלימוד השניה לעיל, שהחציצה גורמת שהדבר ייחשב כאילו לא הכהן עשה את העבודה, ולפיכך הדבר נוגע לכל העבודות הטעונות כהונה.

בפירוש המשנה בערובין (י, ד) כתב הרמב"ם דבר מחודש: "שלא יהא חוצץ בין בשר ידו לבין המזרק או הסכין בשעת התעסקו בעבודה", כלומר, שאיסור זה נוהג אף בשחיטה. הדבר תמוה, שכן השחיטה איננה עבודה כלל! וביארו במקור ברוך (ח"א סי' ג) ובאגרות משה (י"ד ח"ב סי' טז) שהרמב"ם הולך לשיטתו (הל' מעשה הקרבנות ד, ז), וראה להלן מערכה רנו) שלכתחילה השחיטה טעונה כלי שרת, ולכן צריך לאחזו בידו ממש, ומכל מקום הדבר אינו מעכב. יש שהוסיף, שהדבר נלמד מ"ויקח את המאכלת" (בראשית כב, י), הרי שהשחיטה טעונה לקיחה (ספר משנת ראשונים ח"א עמ' רע בשם הגאון מפוניביז', בעל זכר יצחק). אולם בתוס' בפסחים (עט, א ד"ה בטומאת הגוף) הציעו שטמא ישחט קדשים על ידי אחיזת הסכין בפשוטי כלי עץ, ומכאן שלדעתם חציצה כשרה בשחיטה.

באשר להקטרה נחלקו אחרונים: יש אומרים שאין בה פסול חציצה, כי עניין החציצה הוא בין הכהן לבין כלי שרת, וההקטרה אינה טעונה כלי שרת (מקדש דוד סי' ז, ג, על פי הגמ' במנחות כו, א שמתירה להעלות להקטרה אפילו בכלי חרס). לעומתו, בחזון איש (מנחות סי' כב סק"ב וסק"ו)

6. יש בכך קושי, שכן אם נדרוש "בעצמו של כהן" נצטרך שיקבל את הדם בידו ולא בכלי (שהרי לא נאמר "ולקח הכהן את המזרק" אלא "מדם החטאת"), וכפי שדורשת הגמ' לגבי מליקה (זבחים סה, א) ולגבי קבלת הדם במצורע (יומא סא, ב). כמו כן, בגמ' ביומא נח, א הוזכר עניין החציצה גם לגבי הולכת דם הפר והשעיר של יום הכיפורים למזבח הזהב, ושם נאמר "ולקח" בלא "הכהן".

7. ערובין קב, ב ד"ה מחזירין; שם קג, ב ד"ה ותיפוק; פסחים נז, א ד"ה כריך; ועיין יומא נח, א ד"ה חוצץ וד"ה מאי לאו, ובפירוש רבנו אליקים שם.

8. בערובין קג, ב ד"ה ותיפוק הביא רש"י גם את הפסוק "וזרק הכהן" (ויקרא יז, ו).

ומכאן יש ללמוד גם על הזריקה.

9. מדברי רש"י על נימא אחת משתמע, שאפילו אם ידו של הכהן נוגעת במזרק, כל שיש חציצה בין חלק מידו לבין המזרק – עבודתו פסולה. כך גם משתמע מקושיית הגמ' "ותיפוק לי משום חציצה", אם היא מוסבת גם על כהן שלקה באצבעו (כפירוש רש"י בערובין, ראה בהערה הבאה), והרי מן הסתם הכהן אווז את המזרק בכל אצבעותיו, ובכל זאת גמי שבאחת מהן חוצץ. זאת, למרות שאין כל חיוב לאחזו בכל ידו, ויכול היה הכהן לאחזו את המזרק בשאר אצבעותיו (כמפורש בגמ' להלן כד, א, שניתן לעשות אווז לשפת המזרק ולקבל את הדם באצבעו). לדיון בעניין זה עיין באנצ'י תלמודית ערך חציצה, ציונים 710 - 711.

בגד שלא במקום בגדים, כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו, אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות – הרי זה חוצץ ופוסל, פחות מכאן – אינו חוצץ. ואם היה צלצול קטן, הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו – הרי זה פוסל, ואף על פי שאין בו שלש על שלש. כהן שלקה באצבעו מותר לכרוך עליה גמי בשבת, או בגד שאין בו שלש על שלש ועובד. ואם נתכוון להוציא דם אסור. והוא שלא יחוץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי בשעת העבודה. הדברים סותרים לכאורה, כפי שהשיג הראב"ד, ובמערכה הקודמת הובאו תירוצי האחרונים, לדעתם הרישא ברמב"ם עוסקת בייתור בגדים, או במושג דומה של חציצה בין גוף הכהן לבגדיו, אף על פי שהוא שלא במקום בגדים (כהמשך להל' ו, שם עוסק הרמב"ם בהלכות חציצה זו). על פי שיטתם, לעניין חציצה בין ידו לעבודה סובר הרמב"ם כרש"י, שכל דבר פוסל.

הרדב"ז (בשו"ת, ח"ה סי' צט, בתירוצו השני) סובר אחרת: גם ברישא עוסק הרמב"ם בחציצה בין ידו לעבודה, וכוונתו לחלק בין לכתחילה לדיעבד: לכתחילה אין לכרוך אפילו גמי, אבל בדיעבד – אינו חוצץ ופוסל אלא בשיעור ג' אצבעות או בצלצול.

בחזון יחזקאל (מנחות א,ו) חידש יתירה מזו: לדעת הרמב"ם בגד קטן שאינו חשוב אינו חוצץ כלל, ומותר אפילו לתתו לכתחילה. מה שכתב בסיום: "והוא שלא יחוץ" פירושו: ההיתר לכרוך בשבת הוא רק משום צורך העבודה, ולכן לא יכרוך בגד שיש בו שלש על שלש, החוצץ בעבודה וממילא אסור בשבת (לדעתו זהו המשך למשפט "ואם נתכוון להוציא דם אסור", העוסק בהלכות שבת)¹³. סיוע לדבריו מפירוש הרמב"ם בערובין (י,יד): "ודיברו בהוזה, שהגמי מועיל למכה. ויש לו לקשרו במטלית ולעבוד ולא יפסל לעבודה מחמת הוספת אותה המטלית, ובתנאי שלא יהא חוצץ בין בשר ידו לבין המזרק". משתמע שגמי אינו חוצץ כלל, ורק במטלית, שיש בה ג' על ג', נאמר תנאי זה שלא יחוצץ בין ידו לכלי, ואילו ייתור בגדים לא נאמר כאן כלל.

סיכום

אסור שתהיה חציצה בין יד הכהן לבין המזרק, וחציצה זו פוסלת את העבודה. המקור לכך מ"ולקח הכהן" – בעצמו של כהן, או מסברה, שעבודה שיש בה חציצה אינה עבודה כהן.

מיישב זאת, שהקושיה בלישנא קמא נבעה מלשונו המרחיבה של ר' יוחנן, אבל בלישנא בתרא ר' יוחנן מזכיר איסור גם שלא במקום בגדים (בג' על ג'), ואין מקום לדייק מדבריו שלא חשש כלל לחציצה.

בסוגיה המקבילה בערובין פירש רש"י (ד"ה ותיפוק) שהקושיה "ותיפוק" מוסבת גם על המשנה, ומוכח שלדעתו אף גמי חוצץ.

11. עיין באנצ'י תלמודית ערך חציצה ציון 707 - 708, בשם ספר גאון יעקב בערובין שם.

12. בדומה לכך בטבילה במקוה, המצוה היא שגוף האדם יהיה במים, והחציצה מבטלת את עצם הדבר.

13. אך עיין במערכה הקודמת, הערה 1, שנראה מהרמב"ם שהיתר הכריכה בשבת הוא אפילו שלא לצורך העבודה.

חוצץ בין ידו לכלי, ודין זה קל יותר מאשר דין החציצה בין גופו לבגדו, הפוסלת בכל שהוא.

נמצא, לדעת רש"י, שהכל מודים שכל חציצה שהיא בין ידו לעבודה פוסלת, ואין בסוגיה דעה החולקת על כך, ואפילו גמי חוצץ¹⁰. כך גם פוסק המאירי (ערובין קג,ב): "כהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי במקדש... ודווקא במקום שלא יחוץ הגמי בין בשרו לכלי". לעומת זאת לדעת הראב"ד הכל מודים שגמי אינו חוצץ, ושלוש על שלוש חוצץ, ואילו בצלצול קטן, לפי לישנא קמא הכל מודים שחוצץ, ולפי לישנא בתרא ר' יוחנן התיר זאת.

מה פשר החילוק לדעת הראב"ד בין שני מיני החציצה? נראה להסביר זאת כך¹¹: בבגדי כהונה המצוה היא שהכהן יהיה לבוש, וגדר "לבוש" הוא שיהיו "על בשרו" ממש, והחציצה מבטלת את עצם המצוה, כי אין זו לבישה, ולכן אפילו חציצה מועטת מעכבת¹². לעומת זאת בקבלת הדם המצוה היא הקבלה, אלא שמצוה זו צריכה להעשות על ידי כהן. החציצה לא פוגעת בעצם המצוה, אלא רק בקשר שבין מעשה המצוה לבין הכהן הפועל ועושה אותה. מכיוון שכך, רק חציצה גמורה מפקיעה את הזיקה של הפעולה לכהן, ואילו בגד קטן בטל לכהן.

כהן שבאצבעו פלסטר ובה לאחוז במזרק. לדעת רש"י הדבר אסור, וחציצה כלשהי פוסלת את העבודה. לדעת הראב"ד הדבר מותר, ורק בגד בעל שיעור חשוב של ג' אצבעות נחשב כחציצה.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם בהל' כלי המקדש (י,ח-ט) פוסק: "כרך על בשרו

10. נקודה זו אינה ברורה לגמרי: הגמ' שואלת "ותיפוק לי משום חציצה", ופירש רש"י: "והיכי שרי ר' יוחנן", ומשמע שהקושיה אינה מוסבת על המשנה המתירה לכרוך גמי. טעם הדבר, לכאורה, שגמי אינו חוצץ! אך להלן (ד"ה ל"א) כתב רש"י בפירוש שאף נימא אחת חוצצת (כפי שאומר רבא על חציצה במקום בגדים), ודוחק לחלק בין גמי לנימא. הב"ח (בהגהותיו, אות ד) מסביר, שאמנם גמי חוצץ, אבל אין להקשות על המשנה, כי אפשר שהתירה כריכת גמי רק שלא במקום העבודה. אולם מלשונו של ר' יוחנן "לא אמרו יתור בגדים אלא במקום בגדים" משמע לגמ' שהתיר לגמרי, ועל כך הקשתה, והעמידה שגם הוא התכוון רק לשמאל או שלא במקום העבודה.

נראה שרש"י הוזקק לפרש כך על פי שיטתו בפירוש לישנא בתרא, ש"חוצץ" האמור בה היינו יתור בגדים. ויש לשאול: מדוע, אם כן, לא הקשתה הגמ' גם כאן: "ותיפוק לי משום חציצה"? (העיר על כך רעק"א, ראה במערכה הקודמת). נראה שרש"י

בדינו של בגד חשוב הפחות מג' אצבעות. יש אומרים שלרמב"ם בגד קטן מג' אצבעות אסור לכתחילה, אבל אינו פוסל (רדב"ז), ויש אומרים שלדעתו הדבר מותר לכתחילה (חזון יחזקאל).

באשר לאפשרות לאחוז במזרק על ידי דבר אחר, כאשר יש בכך משום נוי וכבוד העבודה, ראה בשערי היכל למסכת יומא, מערכה קלד.

איסור החציצה מוזכר בקבלה ובהולכה, והרמב"ם כתב זאת לגבי כל עבודות המקדש. בפירוש המשנה החמיר הרמב"ם אף בשחיטה, על כל פנים לכתחילה, ותוס' מתיירים חציצה בשחיטה. דין ההקטרה שנוי במחלוקת אחרונים.

שיטת רש"י שאפילו חוט אחד או גמי חוצץ, וכן פסק המאירי, וכך סוברים רוב מפרשי הרמב"ם בשיטתו. הראב"ד סובר שרק בגד בשיעור ג' אצבעות חוצץ, ושנחלקו אמוראים

מערכה לג. חציצה בבגדי כהונה (יט,א)

שבתורה לא נאמרה הלכה זו (מרומי שדה כאן; גאון יעקב ערובין קג,ב). ב. מכיוון שדין החציצה נאמר בפסוק על לבישת המכנסיים, המכסות את מיעוט הגוף, ממילא משמע שאפילו מיעוט חוצץ (אור שמח הל' איסורי ביאה ד,ח). ג. הפסוק "על בשרו" משמעו, שבגדי הכהונה יהיו צמודים לבשרו, ולכן דיני החציצה בהם חמורים יותר (תהלה לדוד או"ח סי' כז²; אגרות משה יו"ד ב סי' פו). ד. ככלל, בקדשים החמירה התורה בדיני חציצה יותר מאשר בחולין (פני יהושע פסחים נז,א)³.

יש שנראה מדבריהם שלא חילקו בין חציצה של טבילה לחציצה של קדשים, ולדעתם, האמור בבגדי כהונה שנימא חוצצת הוא דווקא כשהכהן מקפיד על כך⁴. נראה, לפי דרכם, שחציצה מועטת אסורה רק מדרבנן⁵, וממילא מסתבר שאינה פוסלת את העבודה, אך ברמב"ם (הל' כלי המקדש יו, מפורש שלא כך.

כשיש חציצה, האם הכהן נחשב כמחוסר בגדים?

בברייתא (יח,א) נאמר: "היתה לו רטיה על מכת בשרו תחת בגדו... עבודתו פסולה", אך לא נתפרש בברייתא האם דינו כמחוסר בגדים ממש, וחייב מיתה בידי שמים. כמה אחרונים סוברים שאכן דינו כמחוסר בגדים⁶, ודייקו כך מהרמב"ם, שבסוף הל' ביאת המקדש (ט,טו) מנה את פסולי העבודה, ובהם מחוסר בגדים, ולא הזכיר את מי שהיתה חציצה בבגדו, ומשמע שהוא כלול במחוסר בגדים.

לעומת זאת, בקרן אורה (כאן) סובר שחציצה אינה כחסרון בגדים, שהרי נלמדה מפסוק אחר, "ילבש על בשרו".

נאמר בתורה: "ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו" (ויקרא ו,ג). מכאן למדו חכמים, שבגדי הכהונה יהיו מונחים על גוף הכהן ללא דבר כלשהו החוצץ בין גופו לבגד (גמ' יט,א; ספרא צו פרק ב,ג)¹. יש לברר את דיני חציצה זו: מה שיעורה, ומה דין העובר והעבודה? כמו כן, הגמרא מעלה שורה של ספקות לגבי דברים העלולים לחצוץ, ויש לברר את הספקות הללו ודרך ההכרעה בהם.

שיעור החציצה

רבא קובע: "במקום בגדים – אפילו נימא אחת חוצצת", ולא מופיעה בסוגיה דעה החולקת בעניין זה. כך גם פוסק הרמב"ם (הל' כלי המקדש יו,א): "נאמר בבגדי כהונה 'על בשרו ולבשם', מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים, אפילו נימא אחת".

בהלכות טבילה במקווה, שעליה נאמר לימוד דומה: "ורחץ את כל בשרו במים – שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים" (ערובין ד,ב), מצאנו (בגמ' שם) הגדרה מקילה יותר לחציצה: חציצה פוסלת מן התורה (מהלכה למשה מסיני) רק כשמתקיימים שני תנאים: א. החציצה מכסה את רוב גוף האדם. ב. האדם מקפיד עליה, ומעוניין בהסרתה. בהתקיים אחד התנאים בלבד, הרי זו חציצה מדרבנן. מדוע, אם כן, חציצה בין הגוף לבין בגדי הכהונה פוסלת בנימא אחת בלבד?

כמה תשובות נאמרו על כך במפרשים: א. מן הלימוד משתמע, שחציצה פוסלת בכל שהוא. בטבילה במקווה נאמרה הלכה מיוחדת מסיני, שבאה להקל ולהסתפק בתנאים האמורים, ואילו בבגדי כהונה ובשאר דיני חציצה

6. מנחת חינוך מצוה צט; אבן האזל הל' כלי המקדש יט; חסדי דוד מנחות א,ו. בחס"ד הוכיח זאת מן התוספתא שם, האומרת: "מחוסר בגדים: ...שימש כהן גדול בארבעה... היו מרושלים... או שנתן רטיה על גבי בשרו תחת בגדיו ועבד עבודתו פסולה", ומשמע שכל זה הוא פירוש ל"מחוסר בגדים" שברישא. אך יש להעיר, שלא נאמר בתוספתא "מחוסר בגדים כיצד", ואפשר שהמילים "מחוסר בגדים" הם ציטוט מן המשנה במנחות א,ב, כפתיח לתוספתא, כדברי ר"ת הידועים (המובאים בשבלי הלקט, סי' כח): "דרך התוספתא באלף מקומות ליקח קצת מן המשנה לזכרון דברים". לפי זה, הברייתא לא באה לפרש מהו "מחוסר בגדים", אלא רק להוסיף דברים בעניין זה.

1. בדברי חז"ל והראשונים יש גרסאות שונות בשאלה, האם הלימוד הוא מפרשת צו: "ומכנסי בד ילבש על בשרו", או מפרשת אחרי מות: "ומכנסי בד יהיו על בשרו". לסיכום המקורות בעניין ראה תורה שלמה צו אותיות לו, מ.
2. במגן אברהם (סי' כז סק"א) למד הלכות חציצה בתפילין מהסוגיה כאן, ובתהלה לדוד פקפק בכך, על פי סברה זו.
3. מצאנו דיני חציצה רבים בקדשים: בין הכהן לבגדים, בינו לבין הרצפה, ובינו לבין העבודה, ועוד (ראה פירוט באנצ"ת ערך חציצה אות יד).
4. קרן אורה כאן; כפות תמרים סוכה לז,א.
5. וכך מבואר בהגהת ר' שלמה הכהן מוילנא למחצית השקל יו"ד סי' קצח סק"א.